

EHRM wijst eis kleinzoon Stalin af: journalistieke vrijheid krijgt voorrang op privacy

Bij het invoeren van schendingen van mensenrechten in Rusland is de aantasting van de nagedachtenis van Stalin niet het eerste waar men aan denkt. Toch was dat de inzet van een zaak waarover het Mensenrechtenhof onlangs moest oordelen. Aanleiding was een krantenartikel over een episode uit de regeerperiode van Jozef Stalin. Daarin werd Stalin onder andere als een 'bloeddorstig kannibaal' neergezet en verantwoordelijk geacht voor de massa-executie van duizenden Poolse krijgsgevangenen in Katyn in april 1940. Een kleinzoon van Stalin eiste voor de Russische rechtscolleges tevergeefs een schadevergoeding wegens lasterlijke schending van de eer en de goede (familie)naam van Stalin. Het EHRM bevestigt nu dat de kleinzoon van Stalin zich in onvoldoende mate kon beroepen op het recht op privacy en het daarmee verbonden recht op eer en goede naam. Ook in Rusland is er journalistieke persvrijheid, zo blijkt. En de geschiedenis heeft haar rechten.

Dirk Voorhoof

Het EHRM heeft met een unanieme beslissing het verzoek van Stalins kleinzoon als zou er sprake zijn van een schending van artikel 8 EVRM (recht op privacy en eer en goede naam) als manifest niet-ontvankelijk afgewezen. Eerst maakte het Hof duidelijk dat de kleinzoon in elk geval niet de schending van artikel 8 EVRM kon aanvoeren voor wat Stalin zelf betreft. Het recht op privacy is immers een niet-overdraagbaar persoonlijkheidsrecht en kan enkel door het individu dat slachtoffer is van een vermeende schending ingeroepen worden. Het verzoek van de kleinzoon betrof daarom enkel de vermeende schending van diens eigen recht op privacy en de bescherming van de eer en goede naam van de familie, inclusief Stalin.

Het Hof maakte meteen duidelijk dat de aanspraken van de kleinzoon van Stalin in de context van de geschiedenis en vooral ook van de journalistieke expressievrijheid gesitueerd moeten worden. Het benadrukte dat het zoeken naar de historische waarheid integraal deel uitmaakt van de expressievrijheid zoals gewaarborgd door artikel 10 EVRM. En het voegde er didactisch aan toe: *'It is not the Court's role to arbitrate the underlying historical issues, which are part of a continuing debate between historians (...). A contrary finding would open the way to a judicial intervention in historical debate and inevitably shift the respective historical discussions from public forums to courtrooms'*.

Het EHRM merkte ook op dat belangrijke historische gebeurtenissen die een impact hebben gehad op het leven van vele mensen, als ook de historische figuren die de loop van de

Men kan zich erover verbazen dat deze klacht wegens lasterlijke aantasting van de nagedachtenis van Stalin tot in Straatsburg geraakt is.

geschiedenis mee hebben bepaald, onvermijdelijk het voorwerp moeten blijven van historisch onderzoek, historische kritiek en maatschappelijk debat. Het stelde vast dat dit ook de redenering was geweest van de Russische rechtscolleges die de vordering van Stalins kleinzoon telkens hadden afgewezen onder verwijzing naar het recht op journalistieke expressievrijheid van de krant waarin het artikel was gepubliceerd. De conclusie is dat de Russische rechtscolleges een rechtvaardig evenwicht hebben gezocht tussen het recht op eer en goede naam van klager (artikel 8) en het recht op expressievrijheid (artikel 10) dat in het geding was.

ROBUUST MAATSCHAPPELIJK DEBAT

Men kan zich erover verbazen dat deze klacht wegens lasterlijke aantasting van de

nagedachtenis van Stalin tot in Straatsburg geraakt is. Russische advocaten kunnen hun expertise ongetwijfeld inzetten voor duidelijker en belangrijker mensenrechtenschendingen. Het is ook verrassend dat deze zaak tot bij een voltallige Kamer met zeven rechters

voor het Hof is geraakt, en niet eerder door een alleenzettelende rechter of een Comité van drie rechters als manifest niet-ontvankelijk naar de prullenmand is verwezen. Omdat finaal de Kamer van de eerste sectie van het Hof tot de beslissing van niet-ontvankelijkheid kwam, kon deze zaak en de ermee verweven principes nu wel onder de aandacht worden gebracht. De beslissing van het Hof heeft alvast meer

dan ooit duidelijk gemaakt dat over belangrijke historische feiten en figuren een robuust maatschappelijk debat gevoerd moet kunnen worden. Voor historici is het een bijkomende opsteker om nog eens door het Europees Hof het principe bevestigd te zien dat het zoeken naar de historische waarheid volledig onder de bescherming valt van artikel 10 EVRM.

De auteur is hoogleraar mediarecht en auteursrecht aan de Universiteit Gent en de Universiteit van Kopenhagen.

EHRM (beslissing) 9 december 2014, Dzhugashvili t. Rusland, no. 41123/10

www.echr.coe.int